

HISTORICAL-ARCHAEOLOGICAL COLLECTION №19

*ГІСТАРЫЧНА-АРХЕАЛАГІЧНЫ
ЗБОРНІК*

№ 19

МІНСК
2004

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ АКАДЭМІЯ НАВУК БЕЛАРУСІ
ІНСТЫТУТ ГІСТОРЫІ

**ГІСТАРЫЧНА-АРХЕАЛАГІЧНЫ
ЗБОРНІК**

№ 19

Институт истории
АН Б 2654
ИНВЕНТАРЬ

УДК [940 + 902/904 (4)] (082)

ББК 63. 48(4) + 63. 3(0)2 ++ 63. 3(0)4

Рэдакцыйная калегія: М. Касцюк (галоўны рэдактар), В. Вяргей, Э. Загарульскі,
А. Іоў (адказны сакратар), А. Калечыц (нам. галоўнага рэдактара),
М. Крывальцэвіч, А. Макушнікаў, А. Мяцельскі, У. Навіцкі,
В. Рабцэвіч, Я. Рыер

Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі працягвае выданне «Гістарычна-археалагічнага зборніка». У гэтым нумары змешчаны матэрыялы юбілейных навуковых чытаньняў, якія прысьвячаліся 90-годдзю А. Р. Мітрафанова і 80-годдзю В. В. Шчаглавай. Друкуюцца даклады з рэспубліканскай канферэнцыі па выніках палявых археалагічных даследаванняў 2003 г. (Мінск, Інстытут гісторыі НАН Беларусі, 3 лютага 2004 г.), а таксама артыкулы, у якіх адлюстраваны вынікі найноўшых археалагічных даследаванняў на тэрыторыі Беларусі і ў сумежных рэгіёнах.

Зборнік разлічаны на археолагаў, гісторыкаў, краязнаўцаў і ўсіх тых, хто цікавіцца старажытнай гісторыяй і культурай Беларусі.

Матэрыялы да друку падрыхтаваны рэдакцыйна-выдавецкай групай аддзелаў археалогіі згодна з рашэннем Вучонай Рады Інстытута гісторыі НАН Беларусі

Рэдакцыйна-выдавецкая група: В. Вяргей (кіраўнік),
А. Іоў, М. Крывальцэвіч, А. Мяцельскі

Рэцэнзенты: В. Шадыра, канд. гістар. навук
М. Лашанкоў, канд. гістар. навук

Першы нумар зборніка выйшаў у 1927 г., выданне адноўлена ў 1993 г.

ЗМЕСТ

Вадзім Шадыра. А. Р. Мітрафанаў — вучоны, настаўнік, чалавек.	5	Vadzim Shadyra. A. Mitrafanau — a scientist, a teacher, a person	5
Вадим Шадыро, Анжела Разлуцкая. Жизнь и судьба в науке. Спіс прац В. В. Шчагловай (складальнік Ала Ільцюік).	7	Vadzim Shadyra, Angela Razlutskaya. Life and destiny in science. The list of works by V. Shchaglova (compiled by Ala Iljutsik).	7
Николай Кривальцевич, Галина Симакова. Микрорегион озера Вечера (Предполесье Беларусі): основные этапы освоения и использования (по археологическим и пыльцевым данным).	11	Mikola Kryvaltsevich, Galina Simakova. The Micro-Region of Viachera Lake (Pre-Palesie of Belarus): the Main Stages of Exploration and Usage (according to archeological and palinological data).	11
Міхал Чарняўскі, Максім Чарняўскі. Унікальны тып касцяных і рагавых падвесак-амулетаў са стаянак Крывінскага тарфяніку.	28	Mikhal Charniauski, Maxim Charniauski. The Unique Type of Bone and Horn Pendant-Amulets from the Settlements of Kryvina Peat Bog.	28
Максім Чарняўскі. Выраб рыбацкіх кручкоў на стаянках Крывінскага тарфяніку (позні неаліт — ранні бронзавы век).	31	Maxim Charniauski. Fishing Hook Craft at the Settlements of Kryvina Peat Bog (Late Neolithic — Early Bronze Age).	31
Мікола Кривальцевіч. Курган сярэднядняпроўскай культуры на возеры Камарын каля Рагачова.	34	Mikola Kryvaltsevich. A Barrow of the Middle Dnieper Culture on Kamaryn Lake near Ragachou.	34
Agnieszka Matuszewska. Znaczenie tradycji pucharów dzwonowatych w strefie leśnej Europy Wschodniej.	58	Agnieszka Matuszewska. The Significance of Bell Beaker Tradition in the Forest Zone of Eastern Europe.	58
Аляксандр Мядзведзеў. Да пытання аб паўднёвай мяжы днепра-дзвінскай культуры (па выніках даследаванняў апошніх гадоў).	70	Aliaxandr Miadzvedzeu. To the Problem of the Southern Borderline of the Dnieper-Dzvina Culture (according to the results of the latest research).	70
Вадзім Белявец. Грунты могільнік у Трасцяніцы — невядомыя вынікі раскопак Палескай экспедыцыі 1962 г.	87	Vadzim Beliajets. Flat Bureal Field near Trastsianitsa — the Unknown Results of Archaeological Expedition to Palesie in 1962.	87
Вадзім Шадыра. Гарадзішча Клішына («Выспянская Гара») Крупскага раёна (раскопкі 1999—2002 гг.).	115	Vadzim Shadyra. Hill Fort Klishyna («Vyspianskaja Gara») in Krupki District (excavations of 1999—2002).	115
Сергей Рассадин. Два Ильдигиза и один эпизод истории лангобардов.	126	Sergej Rassadin. Two Ildigizes and an Episode from Langobarden History.	126
Вера Щеглова. О своеобразии костных остатков из раскопок Минска в 1985 г.	140	Vera Shchaglova. On the Peculiarities of Bone Remains from Minsk Excavations in 1985.	140
Людміла Дучыц, Вадзім Шадыра. Раскопкі курганоў ва ўрочышчы «Рацкі Бор» каля г. Браслава Віцебскай вобласці.	143	Liudmila Duchyts, Vadzim Shadyra. The Excavations of the Barrows in the Place of Ratski Bor near Braslau, Vitsebsk Region.	143
Александр Башков. «Сирийские» энколпионы на территории Беларуси.	147	Alexandr Bashkov. «Syrian» Reliquaries on the Territory of Belarus.	147
Вольга Мядзведзева. Шахматы на тэрыторыі Беларусі XI—XVII стст. (па матэрыялах археалагічных даследаванняў).	149	Volha Miadzvedzeva. Chess on the Territory of Belarus in XI—XVII centuries (according to the aterials of archeological research).	149

Даля Грималаускайте, Иван Синчук. Монеты из Городища в Минцкабинете Императорского Виленского Университета (1803—1832).	173	Dalia Grimalauskaite, Ivan Sinchuk. Coins from Hill Fort in Minzcabinet in Vilnia Emperor University (1803—1832).	173
Людміла Дучыц, Ірына Ганецкая, Алег Іоў, Міхаіл Лашанкоў. Новыя раскопкі могілніка Сухая Гара ў Лагойскім раёне.	181	Liudmila Duchyts, Iryna Hanetskaya, Aleg Iou, Mikhail Lashankou. New Excavations of Barrow Burial Field Sukhaja Gara in Lagoisk District.	181
Элона Ляшкевич. Рыболовство в средневековом Гродно (по материалам раскопок Старого замка).	191	Elona Liashkevich. Fishing in Medieval Grodna (according to the excavation materials from the Old Castle).	191
Олег Макушников, Юрий Лупиненко. Новые данные о характере и производстве клинкового вооружения восточнославянского ратника конца XII — первой половины XIII в. (по материалам раскопок в Гомеле)	204	Aleg Makushnikau, Jury Lupinenka. The New Data on the Character and Manufacturing of Blade Weaponry of an East Slavic Warrior in the End of XII — First Half of XIII cent. (according to the materials of excavations in Gomel).	204
Андрэй Мяцельскі. Некаторыя рэчы ўзбраення з калекцыі Крычаўскага гісторыка-краязнаўчага музея.	218	Andrey Miatselski. Some Ammunition Artifacts from Krychau Museum of History and Local Lore.	218
Ангела Разлуцкая. Фауна замка Свислочь.	220	Angela Razlutskaja. The Fauna of Svislach Castle.	220
Георгий Штыхов. Археологические раскопки в Минске в 80-е годы XX века.	232	Heorhi Shtykhau. Archeological Excavations in Minsk in 1980 s.	232
Денис Дук, Александр Соловьев. Кожевенно-сапожное ремесло Полоцка XVI—XVIII вв. (по итогам археологического надзора на территории Великого посада в 2000—2002 гг.).	241	Dzianis Duk, Aliaxandr Salaujou. Leather-shoemaking Industry in Polatsk in XVI—XVIII centuries (basing on the results of archaeological monitoring of the Great Pasad territory in 2000—2002).	241
Пётр Русаў. Абліцоўка вусцяў менскіх печаў XVI—XVII стст.	251	Piotr Rusau. Revetment of Minsk Stoves' Mouths in XVI—XVII centuries.	251
Валерый Вінакураў, Людміла Дучыц, Эдвард Зайкоўскі, Аляксандр Карабанаў, Эрнст Ляўкоў. Валуны-жывёлы.	258	Valery Vinakurau, Liudmila Duchyts, Edward Zajkouski, Aliaxandr Karabanau, Ernst Liaukou. Boulders-Animals.	258
Александр Колосов. Археологические древности урочища Рудня.	265	Aliaxandr Kolasau. Ancient Archeological Finds in place Rudnia.	265

АРХЕАЛАГІЧНЫЯ ПОШУКІ І АДКРЫЦЦІ 2003 ГОДА

Віктар Абухоўскі, Алена Калечыц, Вадзім Лакіза, Максім Чарняўскі, Міхал Чарняўскі. Археалагічнае абследаванне ўзбярэжжаў Нёмана ў зоне будаўніцтва Гродзенскай ГЭС.	272	Viktar Abuhouski, Alena Kalechyts, Vadzim Lakiza, Maxim Charniauski, Mikhal Charniauski. The Archeological Investigation of the Nioman Banks in the Zone of Grodna Hydroelectric Power Station Construction.	272
Алена Калечыц, Міхал Чарняўскі, Віктар Абухоўскі, Вадзім Лакіза, Мікола Крывальцэвіч, Ігар Язэпенка, Максім Чарняўскі. Раскопкі паселішча Жылічы-1.	274	Alena Kalechyts, Mikhal Charniauski, Viktar Abuhouski, Vadzim Lakiza, Mikola Kryvaltsevich, Igar Jazepenka, Maxim Charniauski. The Excavation of Settlement Zhylychy-1.	274

Вадзім Лакіза. Даследаванні на Панямонні ў 2003 г.	275	Vadzim Lakiza. The Research in Nioman District in 2003.	275
Вадзім Лакіза, Віктар Абухоўскі, Віталь Мігаль, Катажына Барска. Археалагічныя разведкі 2003 г. ў басейне Нёмана.	276	Vadzim Lakiza, Viktor Abuhouski, Vitald Migal, Katazhyna Barska. Archeological Explorations in the Nioman River Basin in 2003.	276
Алена Калечыц. Раскопкі паселішча Моталь-13.	277	Alena Kalechyts. The Excavations of Settlement Motal-13.	277
Максім Чарняўскі. Даследаванне тарфяніковай стаянкі Асавец-7 у 2003 г.	278	Maxim Charniauski. The Investigation of Marsh Settlement Asavets-7 in 2003.	278
Міхал Чарняўскі. Археалагічныя даследаванні ў Паўночна-Заходняй Беларусі ў 2003 г.	280	Mikhal Charniauski. Archeological Investigations in North-Eastern Belarus in 2003.	280
Наталья Дубіцкая. Археологические исследования в бассейне нижней Березины.	281	Natalia Dubitskaya. Archeological Investigations in the Lower Biarezina Basin.	281
Міхаіл Лашанкоў. Вывучэнне гарадзішча Чорнае.	281	Mikhail Lashankou. The Research of Hill Fort Chornaje.	281
Пётр Подгурский. Раскопки городища Новое Село в 2003 г.	283	Piotr Podgurski. The Research of Hill Fort Novaje Sialo in 2003.	283
Алла Ильютик. Городище Прилепы.	285	Ala Ilyutik. Hill Fort Prilepy.	285
Валянціна Вяргей, Волт Трымер. Раскопкі паселішча Петрыкаў-2 на р. Прыпяць.	288	Valiantsina Viarhey, Walt Tremer. The Excavations of Settlement Petrykau-2 at the Prypiats River.	288
Анатолий Седин. Продолжение работ на городище Никодимово и разведки в Могилевской области.	289	Alexandr Sedin. The Continuation of Work at Hill Fort Nikodimovo and the Explorations in Magiliov Region.	289
Вадзім Шадыра. Новыя дадзеныя з раскопак гарадзішча Клішына Крупскага раёна.	290	Vadzim Shadyra. The New Data of the Excavations at Hill Fort Klishyna, Krupki District.	290
Александр Егорейченко. Исследования в Рапонках.	292	Alexandr Yegorejchenko. Investigations in Ratiunki.	292
Олег Макушников, Василий Сычев, Анна Тимофеенко. Исследование средневекового комплекса у д. Мохов на юго-востоке Беларуси.	293	Oleg Makushnikov, Vladimir Sychev, Anna Timofeenko. The Investigation of a Medieval Complex at the Village of Mokhov in the South-East of Belarus.	293
Андрэй Вайцяховіч. Даследаванні курганных могільнікаў у Віцебскай вобласці.	294	Andrey Vajtsiahovich. The Investigations of Barrow Burials in Vitsebsk Region.	294
Александр Плавинский. Раскопки курганного могильника Харчичи в 2003 году.	296	Alexandr Plavinski. The Excavations of Barrow Burial Harchichi in 2003.	296
Олег Макушников, Анна Тимофеенко. Исследование средневековых памятников у д. Шарпиловка на Гомельщине.	298	Oleg Makushnikov, Anna Timofeenko. The Investigation of the Medieval Sites at the Village of Sharpilovka, Gomel Region.	298
Анатоль Сініла. Археалагічныя разведкі ў Лоеўскім раёне.	299	Anatol Sinila. Archeological Explorations in Loyeu District.	299
Георгі Штыхаў. Аб выкарыстанні старышы Свіслачы ў абарончай сістэме Менска XII—XIII стст.	299	Heorgi Shtyhau. On the usage of Svislach old bed in Minsk fortification system in XII— XIII c.	299

Николай Бруевич. Исследования на городище Городок-1 Ветковского района Гомельской области.	301	Nikolai Brujevich. Investigations at Hill Fort Gorodok-1 in Vetka District, Gomel Region.	301
Марат Клімаў. Асноўныя вынікі даследаванняў 2003 г. на Полаччыне.	302	Marat Klimau. Major Results of Investigations in Polatsk Area in 2003.	302
Дзяніс Дук. Археалагічныя раскопкі і разведкі ў Полацку ў 2003 г.	302	Dzianis Duk. Archeological Excavations and Explorations in the Town of Polatsk in 2003.	302
Дзяніс Дук. Да вынікаў археалагічнага нагляду за будаўнічымі работамі на тэрыторыі былога Бельчыцкага Барыса-Глебскага манастыра ў Полацку ў 2003 г.	304	Dzianis Duk. On the Results of Archeological Surveillance over Construction Works on the Territory of the Former Belchitsy Monastery of St. Barys and Gleb in Polatsk, 2003.	304
Пётр Русаў. Даследаванні ў Гродзенскай вобласці і Мінску ў 2003 г.	305	Piotr Rusau. Explorations in Grodna region and in Minsk in 2003.	305
Ірына Ганецкая. Культурны пласт XVI—першай паловы XVII ст. у Глускім замку.	306	Iryna Hanetskaya. Occupation Layer of XVI—first half of XVII cent. in the Castle of Glusk.	306
Дзмітрый Каваленка. Археалагічныя даследаванні сярэднявечага Нясвіжа.	308	Dzimtry Kavalenka. Archeological Investigations of Medieval Niasvizh.	308
Валянцін Собаль. Раскопкі на месцы дома Т. Касцюшкі ва ўрочышчы Мерачоўшчына.	309	Valiantsin Sobal. Excavations at the Site of Katsiushka's House in Locality Merachouschyna.	309
Вадзім Кошман. Палявыя даследаванні 2003 г. у Бярэзінскім раёне.	310	Vadzim Koshman. Field Research in Biarezino Distrikt in 2003.	310
Аляксандр Коласаў. Археалагічныя разведкі 2003 г. ў Асіповіцкім, Мсціслаўскім і Чэрыкаўскім раёнах Магілёўскай вобласці.	312	Aliaksandr Kolasau. Archeological Explorations in Asipovichy, Mstislau and Cherykau Districts, Magiliou Region in 2003.	312
Скарачэнні.	313	Abbreviations.	313

Навуковае выданне

Гістарычна-археалагічны зборнік №19

Укладальнікі: калектыў аўтараў

Рэдкалегія: М. Касцюк (галоўны рэдактар), В. Вяргей, Э. Загарульскі,
А. Іоў (адказны сакратар), А. Калечыц (нам. галоўнага рэдактара),
М. Крывалыцэвх, А. Макушнікаў, А. Мяцельскі, У. Навіцкі,
В. Рабцэвіч, Я. Рыер

Научное издание

Историко-археологический сборник

№19

Составители: коллектив авторов

Зборнік выдаецца ў аўтарскай рэдакцыі.

Кампугарная вёрстка: Алё Іоў

Пераклад на ангельскую мову: Ірына Савіцкая

Настасся Крывальцэвіч

Падпісаны ў друк 13.12.2004. Фармат 60x84/8. Папера афсетная.
Гарнітура Times. Рызаграфічны друк. Ум.друк.арк. 34. Наклад 240 паасобнікаў.

Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

220072, г. Мінск, вул. Акадэмічная, 1.

Друк ТАА "Ковчег"

Г.Мінск, пр. Скарыны, 68-19, тэл/факс: (017) 284-04-33

Якасць друку адпавядае якасці арыгінал-макета дадзенага замоўцам